

Gepubliceerd in *Ons Erfdeel* 2016/2.

Zie www.onserfdeel.be of www.onserfdeel.nl.

[B] **UIT DROMEN GEWEKT.
“MARGJE” VAN JAN SIEBELINK**

Na het fenomenale succes van zijn “vaderroman” *Knielen op een bed violen* (2005), waarvan elf jaar na verschijning nog steeds nieuwe drukken verschijnen, verplaatste Jan Siebelink (1938) zijn vertrouwde Gelderse locaties naar de Randstad, naar Den Haag, de stad waaruit zijn vrouw Gerda afkomstig is. Al eerder had Siebelink daar een roman gesitueerd. Het psychologische vrouwenportret *Vera* (1994) speelde zich af in Haagse kunstenaarskringen. *Suezkade*, de eerste roman na *Knielen*, heeft niet voor het eerst een leraar als hoofdpersoon, maar deze geeft geen les aan het Marnix-college in Ede, waar Siebelink jarenlang zelf Frans doceerde, maar aan het roemruchte Gymnasium Haganum. En *Het lichaam van Clara* (2010), over een zichzelf mutilerende vrouw, is gelokaliseerd in de buurt waar zijn vrouw opgroeide.

“De feiten zijn er, de gebeurtenissen ook”, zei Siebelink onlangs tegen me tijdens een interview, “maar het is aan de schrijver om ze net weer iets anders te rangschikken, om steeds weer op een nieuwe manier in te zoomen op wat ik mijn land van herkomst kan noemen.”

Margje, de roman die najaar 2015 verscheen, wordt door de uitgeverij gepresenteerd als “een vervolg” op *Knielen*. Je zou beter kunnen spreken van “een variant op”, want een vervolg suggereert nieuwe ontwikkelingen en daar is geen sprake van. Siebelink legt de focus nu op de moederfiguur en twee rivaliserende broers, een gegeven dat voor de ervaren Siebelink-lezer bekend is, al was het maar door de

De IJsselvallei, Siebelink-country.

hoogst broeierige roman *Engelen van het duister* (2001). De moederfiguur kwam ook al eerder aan bod in de breed uitwaaierende familieroman *De overkant van de rivier* (1990), die met de Bordewijk-prijs werd bekroond. Het reizen met de pont naar familieleden over de rivier komt in *Margje* regelmatig voor. Kortom: Siebelink blijft zijn “feiten” zeer trouw.

Zoals veel van Siebelinks romans begint *Margje* met een korte proloog. Daarin beschrijft hij de geboorte van zijn hoofdpersoon Margaretha Anne Proosdij op een maartse winterdag in 1906. Een arts kan de boerderij waar zij geboren wordt door de winterse omstandigheden niet bereiken. “Margies vader deed de bevalling.”

Margje is beslist één van Siebelinks meest geraffineerde romans. Het boek bestaat uit vijf delen en in totaal zesenzestig korte tot zeer korte hoofdstukken. De roman meandert door de tijd en bevat tot aan het einde een enorme suspense. Aan het begin kijkt zoon Ruben, die midden de zeventig is en bij wie het grootste deel van de roman het perspectief ligt, tijdens een oudejaarsnacht terug op zijn leven. Hij herinnert zich zijn sterke moeder, die haar hele leven lang een voorkeur had voor de levenslustige rebelse andere zoon, Thomas. Het is op deze broer dat Ruben wacht, maar hij komt niet opdagen. Vervolgens maakt Ruben tijdens die nacht een koortsachtige tocht door Siebelink-country: hij bezoekt het graf van zijn ouders, hij kijkt uit over de IJsselvallei naar de streek waar zijn vader was geboren, de sfeer wordt steeds hallucinanter totdat Ruben de villa bereikt die eens bewoond werd door zijn oom Anton.

Tijdens zijn jeugd ging Ruben regelmatig met zijn moeder naar de vermogende, mondaine oom Anton. Hij speelde daar in de kelder met treintjes, terwijl zijn moeder zich boven onderhield met de oom voor wie zij lange tijd als dienstmeisje had gewerkt. Ze bespraken de precaire huiselijke situatie van Margje, die van bijna niets moest zien rond te komen, sinds haar man de kwekerij verwaarloosde en steeds meer omging met de steile Paauwe-volgingen, die Siebelink zo onnavolgbaar had beschreven in *Knielen*. In *Margje* wordt dit gegeven slechts aangestipt, waardoor de auteur Margjes positie kan accentueren. Natuurlijk bood de schatrijke oom haar geld aan, dat was geen enkel probleem voor hem, maar zij weigerde onophoudelijk, niet zozeer omdat zij het geld niet van haar man zou mogen aannemen, maar vooral uit trots. Die onafhankelijkheidszin van de moeder beschrijft Siebelink heel subtiel met veelzeggende details in korte passages.

Ruben vond tijdens één van de bezoeken aan oom Anton in de kelder een foto van oom Anton op de tribunes van Roland Garros, plaats van het beroemde Franse tennistoernooi, met naast hem een aantrekkelijke, jonge vrouw. “Daar zaten oom en zijn moeder. Dat was direct zijn gedachte. Mama herkende hij aan de vorm van haar gezicht.” (p. 57) Het wordt het geheim van zijn leven. Was het Margje, zijn moeder, of was zij het niet, heeft zij de kans op een goed leven laten lopen door voor zijn vader te kiezen? “Nooit zou hij tegenover haar over die foto beginnen. Zou zijn moeder wel van het bestaan ervan afweten? Kende ze het album? Hij zou er nooit over beginnen. Zijn leven lang hield hij het

voor zich. Dat zou hem lukken.” (p. 65). En verder in de roman: “Hij dacht: ik ben een uit dromen gewekt kind.” (p. 199)

Siebelink heeft vaak in interviews laten blijken dat hij gefascineerd is door de generatie vrouwen van de leeftijd van zijn moeder. Knap, kordaat, gezegend met een goed verstand, maar uiteindelijk terechtgekomen in het wak van het huwelijk, waaruit zij niet meer bovenkomen. Dat zij het uiteindelijk redden, komt – en dat geeft Siebelink in *Margje* ook heel duidelijk aan – omdat zij blijven knokken en vechten voor een betere toekomst voor hun kinderen (“doorleren”), en misschien vooral ook omdat ze hun dromen blijven koesteren. De geheimen uit hun jeugd, die kleine mogelijkheden op een heel ander leven. *Margje* is in die zin het zoveelste, geslaagde vrouwenportret van Siebelink, maar anders dan in de romans waarin hij hartstochten en neuroses uitgebreid beschrijft, doet hij dat in *Margje* heel knap ingehouden, haast als een zijweg van de hoofdroute, het levenspad van de broers.

Ruben is de zorgzame zoon die ostentatief blijft bedelen om de aandacht van zijn moeder, hij wil de beste, de aardigste, de liefste zijn, maar zonder dat zij dat duidelijk zegt, blijkt uit alles dat haar hart bij Thomas ligt, die alle conventies aan zijn laars lapt, dronken verschijnt als er onberispelijk gedrag van hem wordt verwacht en wegblijft op de meest gewenste momenten. Als in de Arnhemse Rijnbar (alweer een bekende locatie!) Thomas de mooie vriendin van Ruben veroverd, is de relatie tussen de broers blijvend getekend. Ruben, die alles wil beheersen en controleren en niet in de gaten heeft dat zijn broer Thomas tobt over zijn rol in het gezin. Is hij de mannelijke vervanger van zijn jong gestorven zusje? Bepaalt dat zijn handelen, zijn neuroses? Ruben gelooft niet in dat zusje en laat dat bruusk blijken. De laatste hoofdstukken van het boek zijn als het ware “gejaagd” geschreven met kortaffe zinnen, snelle scènwisselingen die de lezer naar een wellicht even onverwachte als adembenemende apotheose voeren.

Margje is één van de hoogtepunten in Siebelinks omvangrijke oeuvre. Het geeft zicht op de bekende locaties en personages, maar schikt de feiten op een volstrekt nieuwe manier. Het is een roman over dromen en illusies, maar ook over de harde waarheid die in een mensenleven maar met moeite kan

worden getrotseerd. Siebelink benut zijn niet geringe compositievermogen – naar mijn smaak één van zijn grootste talenten – in *Margje* ten volle. Geen “vervolg”, maar een eigenzinnige, prachtige roman.

DAAN CARTENS

JAN SIEBELINK, *Margje*, De Bezige Bij, Amsterdam, 2015,
284 p.
